

## بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی - جمعیتی موثر بر رضایتمندی از مهاجرت به شهر نورآباد ممسنی

سید سعید زاهد، استادیار بخش جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز

فریبا خورشیدی، کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی

### چکیده

پدیده مهاجرت بویژه در کشورهای جهان سوم یک مشکل و معضل اجتماعی و دارای پیامدهائی متفاوت است. در ایران، که از جمله این نوع از کشورها تلقی می‌شود، عمده تحقیقات صورت گرفته در مورد مهاجرت با تمرکز بر پیامدهای منفی آن، به دنبال راه حلی برای کاهش آن بوده است. اما مهاجرت به علت کارکردی هائی که برای مهاجران داشته همچنان ادامه یافته است. میزان رضایت مندی یا عدم رضایت مهاجران از مهاجرت می‌تواند نشانه‌ای از کارکرد مثبت یا منفی آن برای مهاجران تلقی شود. در این تحقیق می‌خواهیم بدانیم میزان رضایتمندی از مهاجرت مهاجرین شهر نورآباد ممسنی چه مقدار است و چه نسبتی با دیگر عوامل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی دارد. با استفاده از روش تحقیق پیمایش با انتخاب نمونه‌ای متشکل از ۲۵۸ نفر مهاجر شهرستان نورآباد، رابطه بین دوازده متغیر زیر با رضایتمندی از مهاجرت سنجیده شده است: ۱- سن، ۲- وضعیت تاهل، ۳- مدت اقامت در مقصد، ۴- فاصله بین مبدا و مقصد، ۵- تحصیلات، ۶- داشتن اقوام در مقصد، ۷- رفتار مردم شهر مقصد، ۸- امکانات بهداشتی مقصد، ۹- امکانات آموزشی مقصد، ۱۰- داشتن مسکن مناسب در مبدا، ۱۱- داشتن شغل مناسب در مبدا و ۱۲- درآمد. در نتیجه رابطه همه متغیرها بجز متغیرهای سن، وضعیت تاهل و تحصیلات که عمدتاً زمینه‌ای بودند با رضایتمندی مورد تایید قرار گرفت. در تحلیل رگرسیون چند متغیره نیز پنج عامل داشتن اقوام در مقصد، امکانات آموزشی مقصد، امکانات بهداشتی مقصد، درآمد و رفتار مردم شهر مبدا بر متغیر وابسته بیشترین تاثیر را داشتند. این متغیرها در نهایت ۰/۵۹ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کردند.

**واژه‌های کلیدی:** مهاجرت، رضایت مندی، عوامل جذب، عوامل دفع، نورآباد ممسنی.

## مقدمه

بشر به عنوان موجودی اجتماعی دارای نیازهای مادی و معنوی پیچیده‌ای بوده و همواره در پی برطرف کردن نیازهای خود می‌باشد. بدین منظور، با دست زدن به فعالیت‌های مختلف تلاش می‌نماید به اهداف مورد نظرش دست یابد. در نتیجه فعالیت‌های انسانی، پدیده‌های اجتماعی مختلفی شکل می‌گیرد. نمونه‌ای از این پدیده‌ها، مهاجرت<sup>۱</sup> است. به گفته شهید الحق مهاجرت در منطقه جنوب آسیا قبلاً براساس دلایل اقتصادی، فاجعه‌های طبیعی، درگیری‌های مذهبی و قومی، جنگ و ناآرامی‌های محلی بود، ولی امروز و در عصر جهانی شدن، عواملی مانند عدم تعادل‌های اقتصادی، فقر زیاد، رشد جمعیت، کمبود زمین، حفاظت نکردن از محیط زیست، شبکه‌های روابط اجتماعی، مرزهای بین‌المللی طولانی، فرصت‌های شغلی جهانی و منطقه‌ای، تجارت و سیاست‌های مهاجرتی و آگاهی و عدم آگاهی، بر ابعاد مهاجرت‌ها تأثیر گذاشته است (Shahiddul Haque, 2005: 41-42). به هر صورت اگر مهاجرت انگیزه‌ها و خواسته‌های مورد نظر فرد را برطرف نماید، رضایتمندی برای او به دنبال دارد. در غیر این صورت ابراز نارضایتی خواهد کرد که این نارضایتی می‌تواند تبعات نامناسب فردی و اجتماعی داشته باشد.

از سوی دیگر می‌توان گفت که مهاجرت به هر علت که انجام گرفته باشد، بیشتر بر اساس نوعی عدم رضایت از زندگی در مبدأ صورت می‌پذیرد. مهاجران تصور می‌کنند در مقصد بهتر به خواسته‌های شان دست می‌یابند. رضایت مهاجران در مقصد هم به دلیل تصور دستیابی به خواسته‌های والاتر در زمان‌های آتی، باعث تداوم اقامت

در آن جا می‌گردد (عظیمی، ۱۳۳۶). از این منظر می‌توان مهاجرت را به واکنشی نسبت به نارضایتی از زندگی در مبدأ دانست. هر چند میزان رضایت مندی در مقصد می‌تواند به افزایش مدت اقامت در آنجا منجر شود.

مسئله‌های مؤثر بر عدم رضایت در مبدأ و رضایت در مقصد هستند که می‌توانند برخی از علل مهاجرت را تبیین نمایند. بدین ترتیب می‌توان گفت که چنانچه عوامل مؤثر بر رضایتمندی از مهاجرت بطور دقیق‌تری شناسایی شوند، می‌توان امید داشت که پدیده مهاجرت بهتر فهمیده و احیاناً کنترل شود.

نورآباد یکی از قدیمی‌ترین شهرهای استان فارس است که مرکز شهرستان ممسنی می‌باشد و در سال ۱۳۴۱ از روستا به شهر تبدیل شده است. در سال ۱۳۵۵، جمعیت شهر نورآباد، ۱۰۹۸۴ نفر بوده که با رشدی سریع و رو به افزایش در مدت ۳۰ سال، ۴/۸ برابر شده است، به طوری که در سال ۱۳۸۵ جمعیت آن به رقم ۵۲۵۹۷ نفر رسیده است. افزایش جمعیت شهر نورآباد در فواصل چهار سرشماری انجام شده روند ثابت و یکنواختی را دنبال نکرده است در سال‌های ۶۵-۱۳۵۵ میانگین رشد سالانه جمعیت شهر نورآباد ۸/۷۲ درصد بوده است. در دهه بعد میزان نرخ افزایش جمعیت این شهر به ۲/۸۱ درصد رسید و در دهه ۸۵-۱۳۷۵ این نرخ به ۵/۲ درصد افزایش یافت. مهاجرت روستائیان به شهر نورآباد از جمله عوامل مؤثر در افزایش جمعیت این شهر محسوب می‌گردد. در دوره ۶۵-۱۳۵۵، که این شهر در سه دهه متاخر تا سرشماری سال ۱۳۸۵ بیشترین رشد را داشته است، اسکان عشایر منطقه و هجوم مهاجرین جنگ تحمیلی موجب رشد سریع جمعیت این شهر شده است.

که با زمان، فرهنگ و شرایط اجتماعی در پاسخ به نیازهای اقتصادی و اجتماعی و تحولات فرهنگی که از جریان تغییرات جمعیتی ناشی می شود، در سطح ملی و بین المللی پدید می آید (شیخی، ۱۳۷۱).

مفهوم مهاجرت دربرگیرنده چهار بعد ویژه است: تغییر در مکان، اقامتگاه، زمان و فعالیت. تغییر در مکان به این معنی است که مفهوم مهاجرت، بیانگر جابجایی از یک مکان به مکان دیگر است که همراه با تغییر منطقه و حرکت در فاصله مشخصی باشد. معیار اقامتگاهی نیز بیانگر حرکتی است برای ماندن در جای دیگر. سومین نمود جابجایی جمعیت، بعد زمانی آن است. چه مدت باید کسی از محلی دور باشد تا مهاجر به شمار آید و بالاخره چهارمین بعد تغییر در مکان فعالیت است (اوبرای، ۱۳۷۰: ۴۹-۴۲). بنابراین، مهاجرت روستایی به یک تغییر ساده جغرافیایی محدود نمی شود، بلکه معمولاً با تغییر فعالیت حرفه ای مهاجر همراه است (پیتیه، ۱۳۶۹: ۳).

در این پژوهش منظور از مهاجرت «جابجایی انفرادی و یا جمعی انسان ها به مکانی دیگر (شهر نورآباد ممسنی)، بطور دائم و یا برای مدتی طولانی (بیش از یک سال) است»

### رضایتمندی

برای فهم مفهوم رضایت مندی باید در ابتدا مفهوم کیفیت زندگی را بررسی کرد. کیفیت زندگی فرد به حقایق عینی از زندگی و برداشت ذهنی که شخص از این حقایق و از خودش دارد، مربوط می شود. "کیفیت زندگی شاخص های اجتماعی هستند که لذت گروه های مشخصی از مردم را تا آن جا که بتوانند، معین می سازند. برخلاف شاخص های اجتماعی، کیفیت زندگی، به

به طور کلی می توان گفت که مهاجرت علت اصلی رشد سریع این شهر می باشد. با توجه به مشکلاتی که پدیده مهاجرت هم برای مهاجران و هم برای بومیان شهر نورآباد پدید آورده است، لزوم شناسایی بهتر این پدیده و پیامدهای ناشی از آن ضروری به نظر می رسد. در این تحقیق تمرکز مطالعه ما بر میزان رضایت مندی مهاجرات از مهاجرت به شهر نورآباد است.

### اهداف تحقیق

هدف کلان:

در این تحقیق دریافت عوامل مؤثر بر «رضایتمندی از مهاجرت» مورد نظر می باشد. می خواهیم بدانیم عوامل اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی مؤثر بر میزان رضایتمندی از مهاجرت به شهر نورآباد ممسنی کدامند و هر یک چه نسبتی با رضایتمندی از مهاجرت دارند.

اهداف خرد:

- میزان کلی رضایتمندی مهاجرین به شهر نورآباد به چه میزان است؟  
- در میان عوامل اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی مؤثر بر رضایتمندی از مهاجرت، کدام عامل تاثیر بیشتری بر این رضایتمندی دارد؟

### تعریف مفاهیم اصلی

#### مهاجرت

مهاجرت به عنوان یک پدیده اجتماعی، امری قدیمی است و ریشه در تاریخ زندگی اجتماعی انسان دارد. انسان از بدو پیدایش، همواره در جستجوی شرایط زیستی، آب، غذا و پناهگاه بهتر، از جایی به جای دیگر در حرکت بوده است (گنجیان، ۱۳۷۱). مهاجرت پدیده پیچیده ای است

و سپس مسایل فرهنگی و اخلاقی می‌دانند (قاسمی، ۱۳۷۲).

سلیمانی (۱۳۷۳) در "بررسی رضایتمندی از زندگی بعد از مهاجرت در میان گروهی از مهاجرین ساکن خمینی شهر"، دریافت که در نمونه مورد مطالعه اش رضایتمندی افراد از نیازهای سطوح بالا و به عبارتی نیازهای معنوی در حد قابل توجه بوده و کمبودهای افراد و نارضایتی آن‌ها، بیشتر به سطوح پایین و به نیازهای مادی مربوط می‌شود (سلیمانی، ۱۳۷۳).

مهجوریان (۱۳۸۱) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی موثر بر رضایتمندی مهاجرین در نقاط حاشیه نشین فلاورجان" نتیجه گرفت که بین میزان رضایتمندی از مهاجرت و متغیرهای مستقل نگرش نسبت به سختی کار، نوع رفتار بومیان با مهاجران و فاصله، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. (مهجوریان، ۱۳۸۱).

حسینی (۱۳۸۱) در تحقیقی با عنوان اثر مهاجرت بر ساختار اجتماعی و فرهنگی شهر رشت (با تأکید بر علل و رضایت مندی مهاجرین) در پی مهمترین علت مهاجرت مهاجرین به شهر رشت و سنجش میزان رضایتمندی مهاجرین می‌باشد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که مهمترین علت مهاجرت مهاجرین به شهر رشت نبود درآمد کافی و نیز بیکاری در محل سکونت قبلی بوده است. متغیرهایی چون سطح درآمد، تنش‌های قومی، آسیب‌های اجتماعی در محل، شغل، وضعیت مسکن و جنسیت رابطه معناداری با رضایت مندی مهاجرین نشان دادند و متغیرهایی چون قومیت، وضعیت تأهل، سن، مدت اقامت در محل، بعد خانوار، میزان تحصیلات، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، رابطه معناداری با متغیر وابسته

حقایق مشاهده شده عینی و بر ارزیابی‌های ذهنی از زندگی مردم تأکید دارند" (Dissart and ، 2000) . بنابراین، رضایت از زندگی زمانی میسر می‌شود که شاخص‌های اجتماعی به صورت ذهنی یا عینی مطابق با خواسته‌های فرد باشد. رضایت از زندگی به عنوان ارزیابی از شرایط مسلط با جنبه‌های متنوع در زندگی یک شخص در زمان گذشته می‌باشد. همچنین مقایسه‌ها بر اساس شرایط زندگی مردم دیگر نیز می‌باشد، زمانی که مردم زندگی خود را با دیگران مقایسه می‌کنند. بنابراین، اگر افراد شرایط مورد نظر خود را، نسبت به گذشته و وضعیت دیگران، به دست آورند، رضایت روانی خواهند داشت (Christopher, 2000).

رضایتمندی بیشتر جنبه روانی داشته و به درک و فهم شخص مهاجر از موقعیت زندگی خودش در مقصد بر می‌گردد. رضایتمندی که در یک فرآیند کسب می‌گردد از یک طرف، با گرایش‌های مطلوب مهاجرین نسبت به میزبانان و از طرف دیگر، با متقاعد شدن مهاجرین که میزبانان گرایش مطلوب و مناسب نسبت به آن‌ها دارند، توأم می‌باشد (اکبری، ۱۳۷۹: ۷۳).

### مروری بر پیشینه تحقیق

در این قسمت به تحقیق‌های عمده‌ای که در ارتباط با رضایتمندی یا عدم رضایتمندی از مهاجرت انجام شده است اشاره می‌نمایم.

قاسمی (۱۳۷۲) در "بررسی انگیزه‌های مهاجرت روستائیان و عشایر به شهر ایلام"، عامل زمین را یکی از عوامل مهم رضایتمندی افراد ماندگار در روستا می‌داند. بر اساس این تحقیق اکثر مهاجرین علل عدم رضایت و دلزدگی خود را از شهر در درجه اول مشکلات اقتصادی

سام<sup>۲</sup> در تحقیقی تحت عنوان رضایتمندی از زندگی فرزندان مهاجران در نروژ، درصدد سنجش میزان رضایت از زندگی در میان فرزندان مهاجران به کشور نروژ است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که فرزندان که زمینه مهاجرت قبلی داشتند، دارای رضایت بالاتری از زندگی خودشان بوده اند. همچنین، پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده های مهاجران در میزان رضایت از زندگی فرزندانشان موثر بوده است. به نظر محقق، زندگی در میان همسایه های هم قوم رضایت از زندگی را بالاتر می برد؛ مثلاً، پاکستانی ها و ویتنامی های مستقر در نروژ ممکن است خودشان را متعلق به یک اقلیت قومی بدانند و همین مساله رضایت از زندگی بیشتری را به دنبال دارد. سام عقیده دارد که مهاجرت و به دنبال آن پذیرش در فرهنگ جدید، موجب یکسری تعارض بین دو فرهنگ می شود. توانایی مقابله با این تعارضات و پذیرش آن ها رضایت از زندگی بالاتری را به دنبال دارد. همچنین مردمی که دارای برتری و توانایی بالایی هستند، بخوبی با اجتماع

نروژ خودشان را تطبیق می دهند (Sam, 1998)

لو<sup>۳</sup> در "تعیین کننده های رضایتمندی از مکان های اقامتی مهاجران"، می نویسد: رضایتمندی از محل اقامت تنها یک جنبه مهم از کیفیت زندگی افراد نیست بلکه تعیین کننده نوع واکنش آن ها به محیط های اجتماعی نیز است. نتایج تحقیق لو نشان می دهد که رضایتمندی از مکان اقامت و از همسایه ها رابطه مثبتی با ارزیابی احساس رضایت از دیگری دارد. اعتقاد به مزاحمت همسایه ها و مدت زمان اقامت و تحصیل بر رضایتمندی از منازل مهاجران تاثیری ندارد. متغیر مدت زمان اقامت تاثیر منفی

نداشتند. در تحلیل چند متغیره متغیرهایی چون تنش های قومی، آسیب های اجتماعی و در آمد، وارد معادله شده اند و توانسته اند حدود بیست درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند. (حسینی، ۱۳۸۱)

نقدی و صادقی (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان سنجش رضایت مندی حاشیه نشینان (مطالعه موردی: شهر همدان) معتقدند که بخش عمده ای از ساکنان محلات فقیرنشین و حاشیه نشینان شهری را مهاجران روستایی تشکیل می دهند. یافته های تحقیق نشان می دهد که بطور کلی میزان رضایت در این مناطق در حد مطلوبی نیست، هر چند میزان رضایت از سازمان ها و ن هادهای در گیر و مسول به تناسب توان سلب امتیاز، مانند شهرداری، پایین و برعکس آموزش و پرورش، که تنها به ارائه خدمت، هر چند کمتر از انتظار یا استاندارد، دارای محبوبیت بیشتر می باشد. نسل های جوان تر این مناطق میزان رضایت شان در مقایسه با نسل اول، و مردان در مقایسه با زنان کمتر است (نقدی و صادقی، ۱۳۸۶: ۱۵۱-۱۷۲).

مروری بر پیشینه خارجی مطالعه ما را با زمینه تحقیق آشنا تر می کند. دزال<sup>۱</sup> در تحقیقی تحت عنوان "ویژگی های کار و مهاجرت ساکنان نواحی فقیرنشین در بمبئی"، اشاره به عدم رضایتمندی مهاجرین فقیر دارد. نتایج تحقیق وی نشان می دهد که مهاجران بیشتر ریشه روستایی یا کشاورزی دارند و بیشتر آن ها با هم خویشاوند می باشند. این مهاجران دوست دارند تا آموزش ها و تحصیلات بیشتری در جهت بدست آوردن درآمد بالاتر، مهارت بالاتر و دستیابی به شغل های اداری، کسب کنند. (Dezal, 1997).

2- Sam

3- Lu

1- Dezal

مهاجر جدید از اتحاد جماهیر شوروی در طول ۲ سال اول آنها در سرزمین‌های فلسطین اشغالی می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که سازگاری روانی در سه مرحله صورت می‌گیرد. در مرحله اول، که ۵ ماه اول اقامت در کشور جدید است، مرحله وخامت نام دارد. مرحله دوم، که بین ۵ و ۱۱ ماه رخ می‌دهد، مرحله رفاه اندک است. مرحله سوم، که پس از حضور بیش از ۱۱ ماه در مقصد است، مرحله بهبودی نام دارد. این تحقیق نشان داد که اختلاف معنی داری در سازگاری روانی میان مراحل اول و دوم وجود دارد (Markovizky, 2008).

### چارچوب نظری

نظریه‌های مرتبط با موضوع این تحقیق را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: دسته اول، نظریاتی که مربوط به مهاجرت می‌باشند و دسته دوم، نظریات مربوط به رضایتمندی است. در این جا چون موضوع تحقیق ما به دست آوردن عوامل مؤثر بر رضایتمندی از مهاجرت است در موضوع مهاجرت از نظریه راونشتین<sup>۳</sup> و لی<sup>۴</sup> و در زمینه رضایت مندی از اندیشه‌های پورتر<sup>۵</sup> و هومنز<sup>۶</sup> استفاده نموده ایم. برای تدوین نظریه این تحقیق لازم است میان نظریات مهاجرت و نظریات رضایت مندی ترکیب ایجاد کنیم.

ابتدا باید گفت که دلایلی موجود است که یک گروه خاص مهاجرت می‌کند، سپس دلایلی وجود دارد که این گروه خاص از زندگی خود اعلام رضایت می‌کند. اگر شخصی به دلایل عمدتاً اقتصادی، دست به مهاجرت زده

و متغیر سال‌های تحصیلی تاثیر مثبت بر رضایتمندی از همسایگان دارد. نوع خانه به نظر می‌رسد تاثیر کمی بر رضایتمندی از منازل داشته باشد. با این حال، به نظر لو والدینی که تنها هستند نسبت به والدینی که همراه فرزندان خود هستند، رضایتمندی کمتری از منازل بزرگ دارند و میزان رضایت از همسایه‌هایشان کمتر است. اقامت کنندگان در منازل عمومی از منازلشان بیشتر از کسانی که در منازل غیر عمومی ساکن بودند، رضایتمندی داشتند و میزان رضایتشان از همسایه‌ها کمتر بوده است، ولی مهاجران حاضر که در منازل غیر عمومی ساکنند نسبت به مهاجرانی که در منازل عمومی ساکنند، رضایتمندی بیشتر از منازل خود داشتند. به نظر لو در نهایت می‌توان گفت که رضایتمندی از مهاجرت از طریق انتخاب نوع محیط اقامتی برآورده نمی‌شود (Lu, 1999).

پوتر و کانتاررو<sup>۱</sup> (۲۰۰۶) در یک مطالعه موردی از جامعه ای کوچک در پی کشف این مسئله بودند که چگونه افزایش جمعیت و تنوع فرهنگی، رضایت مندی ساکنین را تحت تاثیر قرار می‌دهند؟ این مطالعه به بررسی کیفیت زندگی در کرته، نبراسکا، با هدف شناسایی عوامل خاصی صورت گرفته که بزرگترین نقش را در تعیین رضایت ساکنین بازی می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد که بطور کلی عوامل تنش‌زا و مسائل اجتماعی- فرهنگی با رضایت مندی ساکنین یک جامعه، رابطه‌ی معناداری دارند (Potter & Cantarero, 2006).

مارکوویزکی<sup>۲</sup> (۲۰۰۸) در تحقیقی با عنوان فرایند سازگاری مهاجرین: نقش زمان در تعیین سازگاری روانی، به بررسی نقش طول اقامت در تعیین سازگاری روانی ۳۸۲

3 - Ravenstein

4 - Lee

5- Porter

6- Homans

1- Potter & Cantarero

2 -Markovizky

توان گفت که رضایتمندی از مهاجرت علاوه بر وضعیت اقتصادی مرتبط با فاصله کم بین مبدا و مقصد نیز می باشد. براساس همین نظریه (راونشتین به نقل از تودارو، ۱۳۶۷: ۲۰-۲۱)، می توان برخی متغیرها را نیز استنتاج نمود از جمله: فاصله بین مبدا و مقصد، امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی مقصد، داشتن مسکن مناسب در مبدا، داشتن شغل مناسب در مبدا و وضعیت درآمد در مبدا و مقصد.

به نظر لی، حجم مهاجرت نسبت معکوس با میزان غلبه بر موانع مداخله کننده دارد (لی به نقل از زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۳۲). در نتیجه در جاهایی که نتوان بر موانع مداخله کننده غلبه کرد، رضایتمندی از مهاجرت کمتر می شود و ممکن است به مهاجرت مجدد یا مهاجرت برگشتی منجر گردد. بر این اساس، نیز می توان متغیرهای رفتار مردم شهر مقصد، داشتن اقوام در مقصد را بطور مستقیم و متغیر فاصله بین مبدا و مقصد را بطور غیر مستقیم نتیجه گرفت.

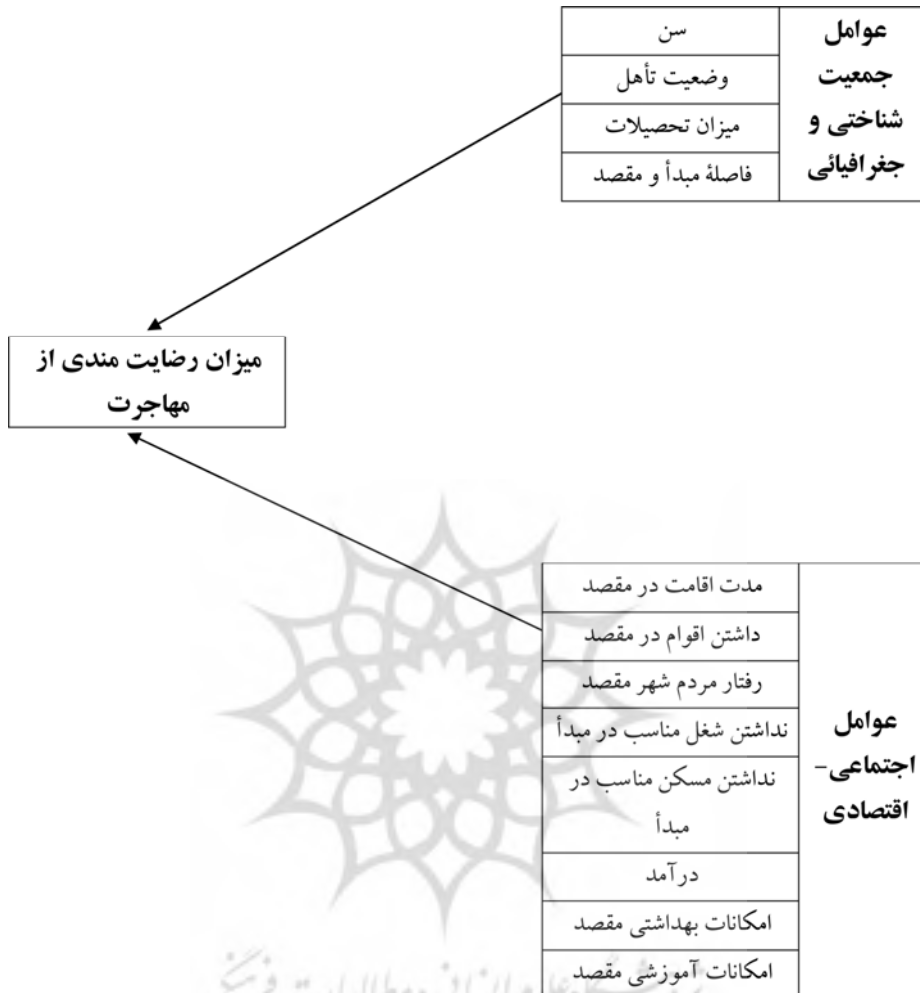
طبق نظر پورتر، ما در مقابل کار مثبتی که انجام می دهیم، انتظار دریافت پاداش از آن کار را داریم. در صورت ارزشمندی پاداش، ما مبادرت به انجام مکرر آن کار خواهیم کرد (الوانی، ۱۳۷۱: ۱۳۴). این قاعده را می توان به عوامل جاذب در مقصد ربط داد؛ مثلاً، اگر دسترسی به امکانات اقتصادی (درآمد، مسکن) و اجتماعی (امکانات آموزشی و بهداشتی، شغلی) برای مهاجران در مقصد راحت تر باشد، آن ها میل بیشتری برای اقامت بیشتر در مقصد دارند و رضایتمندی شان از مهاجرت بیشتر است.

باشد، به نظر می رسد که عوامل عمدتاً اقتصادی، بیشتر وی را خشنود می سازد تا سایر عوامل. همین طور شخصی که دلیل وی از مهاجرت بیشتر کمبود امکانات بوده است، آن چه باعث می شود که وی در مقصد از رضایتمندی بیشتری برخوردار شود، امکانات بیشتر در مقصد است. پس می توان بخوبی بحث پیوند میان دو نظریه علل مهاجرت و رضایتمندی را برقرار کرد.

از زاویه دیگری هم می توان به پیوند بین نظریه های مهاجرت و بعد رضایتمندی از مهاجرت توجه نمود. مثلاً، وقتی گفته می شود آن چه موجب مهاجرت روستاییان می شود، کمبود و یا فقدان شغل است، می توان نتیجه گرفت که در زمان مهاجرت، مهاجرین رضایتی از زندگی خود ندارند و بعدها پس از مهاجرت، در صورتی که شغل خوب و مناسبی به دست آورند، می توان این امید را داشت که میزان رضایتمندی آن ها از مهاجرت بیشتر شود. پس می توان گفت استفاده از نظریه های مربوط به عوامل مهاجرت برای شناسایی عوامل موثر بر رضایتمندی از مهاجرت، لازم است. به عبارت دیگر نظریه های عوامل موثر بر مهاجرت، بخشی از رضایتمندی مهاجرین را نیز تحت پوشش خود قرار می دهد.

طبق نظریه راونشتین، کوچنده از مناطقی که در آن فرصت های (شغلی، پولی) کمتری وجود دارد، به مناطقی که فرصت های (شغلی و پولی) زیادتری دارد، مهاجرت می کند (راونشتین به نقل از تودارو، ۱۳۶۷: ۲۰-۲۱). پس می توان گفت رضایتمندی مهاجرین در مناطقی که دارای فرصت های زیادتر اقتصادی می باشند، بیشتر است. به نظر راونشتین مهاجر تمایل دارد به مکان هایی کوچ کند که نزدیکتر است (اوبرای، ۱۳۷۰: ۷۰). بر این اساس، می

## مدل مفهومی تحقیق



مهاجر خواهان اقامت بیشتر در جامعه مقصد است و از امکانات خدماتی و رفاهی موجود در مقصد رضایت دارد. با توجه به آنچه گفته شد عواملی که در فوق به آنان اشاره شد (فاصله بین مبدأ و مقصد، امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی مقصد، داشتن مسکن مناسب در مبدأ، داشتن شغل مناسب در مبدأ و وضعیت درآمد در مبدأ و مقصد، رفتار مردم شهر مقصد، داشتن اقوام در مقصد و مدت اقامت در مقصد) می‌توانند بر نیروهای جاذب و یا دافع مبدأ و مقصد مؤثر باشند. در مدل زیر

نظریه پورتر، شباهت زیادی به نظریات هومنز دارد. به عبارتی می‌توان گفت که نظریه پورتر، بخشی از نظریات هومنز می‌باشد. براساس نظریه هومنز نیز می‌توان گفت، اگر کنش شخص، فراتر از حد و متناسب با پاداش مورد انتظارش باشد، احتمال بروز رفتار افزایش می‌یابد (هومنز به نقل از ریتزر، ۱۳۸۱: ۴۳۱-۴۲۷). اگر بخواهیم با توجه به نظریه هومنز در مورد مهاجرت بحث کنیم؛ می‌توانیم بگوییم در صورتی که جامعه مبدأ از امکانات رفاهی و خدماتی و اقتصادی مناسبی برخوردار نباشد، شخص



### روش تحقیق

روش این تحقیق کمی<sup>۱</sup> و بصورت پیمایشی<sup>۲</sup> است. جامعه آماری ما شامل تمام مهاجران مرد ساکن در شهر نورآباد می باشد. براساس اطلاعات موجود در سالنامه آماری استان فارس، این تعداد در سال ۱۳۸۵، ۷۹۲ نفر می باشد (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۸۵) که با استفاده از جدول لین، حجم نمونه ۲۵۸ نفر تعیین می گردد. نمونه مورد نظر از بین سرپرستان خانوار مهاجرین و با نمونه گیری تصادفی از بین خانوارهای مهاجرین ساکن در شهر نورآباد انتخاب شده اند و پرسشنامه ها بین آنان توزیع شده است.

ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه می باشد. در مورد سنجش برخی متغیرها، از طیف لیکرت<sup>۳</sup> استفاده کرده ایم. برای ارزیابی پرسشنامه از اعتبار صوری و از ضریب آلفای کرونباخ برای روایی استفاده شده است. این ضریب برای متغیر وابسته ۰/۷۷ بوده است. در این تحقیق واحد تحلیل فرد می باشد و از آزمون های t، تحلیل واریانس، و رگرسیون ساده و چند متغیره برای ارزیابی رابطه بین متغیرها استفاده شده است.

### تعریف مفاهیم

**سن:** منظور سن تقویمی افراد است که از پاسخگو بر حسب سال پرسیده می شود. سطح سنجش این سوال فاصله ای است.

سن، وضعیت تأهل و میزان تحصیلات را نیز به عنوان عوامل جمعیت شناختی به عوامل فوق اضافه می نمائیم

### فرضیات

- ۱- بین سن و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۲- بین وضعیت تاهل و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۳- بین مدت اقامت در مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۴- بین فاصله مبدا و مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۵- بین میزان تحصیلات و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۶- بین داشتن اقوام در مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۷- بین رفتار مردم شهر مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۸- بین امکانات بهداشتی مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۹- بین امکانات آموزشی مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۱۰- بین نداشتن مسکن مناسب در مبدا و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۱۱- بین نداشتن شغل مناسب در مبدا و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.
- ۱۲- بین درآمد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه وجود دارد.

1- quantitative  
2- survey  
3- Likert scale

**وضعیت تاهل:** وضعیت تاهل فرد در دو گزینه بسته مجرد یا متأهل، مورد سنجش قرار می‌گیرد. سطح سنجش این سوال اسمی است.

**مدت اقامت در مقصد:** منظور مدت زمان اقامت پاسخگویان در شهر مقصد، یعنی نورآباد است. سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است.

**فاصله بین مبدا و مقصد:** فاصله بین شهری یا روستایی که پاسخگویان از آن مهاجرت کرده‌اند تا نورآباد. که این فاصله بر حسب کیلومتر پرسیده شده است. سطح سنجش متغیر مذکور نیز فاصله‌ای است.

**میزان تحصیلات:** تحصیلات رسمی فرد بر حسب مقاطع تحصیلی موجود در کشور. سطح سنجش این متغیر ترتیبی است.

**داشتن اقوام در مقصد:** منظور داشتن اقوام و خویشاوند پاسخگویان است که در شهر مقصد یعنی نورآباد، سکنی دارند

**رفتار مردم شهر مقصد:** نوع رفتار مردم شهر نورآباد توسط طیف لیکرت و با استفاده از سه گویه صورت گرفته است. سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است.

**امکانات بهداشتی مقصد:** منظور امکانات بهداشتی شهر نورآباد است. سنجش این سوال توسط طیف لیکرت و در قالب سه گویه صورت گرفته است. سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است.

**امکانات آموزشی مقصد:** در اینجا امکانات آموزشی مقصد، یعنی نورآباد مورد سوال قرار گرفته است.

**نداشتن مسکن مناسب در مبدا:** منظور این است که پاسخگویان در مبدا، یعنی شهر یا روستایشان، دارای مسکن مناسبی از نظر خودشان بوده‌اند یا خیر. سطح سنجش این متغیر اسمی است.

**نداشتن شغل مناسب در مبدا:** منظور این است که پاسخگویان در مبدا، یعنی شهر یا روستایشان، دارای شغل مناسبی از نظر خودشان بوده‌اند یا خیر، سطح سنجش این متغیر اسمی است.

**درآمد:** درآمدی که فرد ماهیانه و در حال حاضر به ریال کسب می‌کند. سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است.

### میزان رضایتمندی از مهاجرت

در مقدمه تعریف این مفاهیم ارائه شد. مطابقت خواسته‌ها و نیازهای مهاجرین با شرایط و امکاناتی که در جامعه مقصد وجود دارد، از نظر خودشان، میزان رضایت آنان را نشان می‌دهد. سنجش این متغیر با استفاده از طیف لیکرت و ترکیب یکسری از گویه‌ها انجام گرفته است.

### تجزیه و تحلیل

#### آمار توصیفی نمونه مورد بررسی

در مورد آمار عوامل جمعیتی شناختی و جغرافیایی نمونه مورد بررسی باید گفت که گروه سنی ۳۱ تا ۳۵ سال بیشترین مهاجرت را به شهر نورآباد داشته‌اند، و کمترین فراوانی در این بین مربوط به مهاجران ۶۰ سال به بالا است. میانگین سنی پاسخگویان در این تحقیق ۴۲/۲۸ سال می‌باشد. بیشترین فراوانی سنی مربوط به سن ۴۰ سال است و پایین‌ترین سن ۱۵ سال و بالاترین آن ۸۵ سال می‌باشد.

رضایت مهاجران از رفتار مردم شهر نورآباد، کمی کمتر از حد متوسط است. یعنی تقریباً مهاجران از رفتار مردم نورآباد رضایت دارند. اما این رضایت در حد پایینی است.

برای سنجش امکانات بهداشتی مقصد نیز سه گویه، یکی مثبت و دو گویه منفی را با هم ترکیب کردیم که عبارتند از: ۱- امکانات بهداشتی این جا بهتر از منطقه خودمان است، ۲- اولین نیاز در نورآباد، بهتر کردن امکانات بهداشتی است و ۳- امکانات بهداشتی نورآباد، جوابگوی مردم نورآباد نیست. مهاجران از امکانات بهداشتی نورآباد بطور کلی راضی نیستند. با توجه به واریانس به دست آمده (۱/۴۳) می توان چنین گفت که اکثر پاسخگویان جواب های مشابهی به این سوال داده اند. برای سنجش امکانات آموزشی مقصد یک سوال پنج قسمتی از پاسخگویان پرسیده شده است، بیشتر پاسخگویان (۱۳۸ نفر)، یعنی ۵۴/۱ درصد، در مورد امکانات آموزشی مقصد، نظری متوسط داشته اند و تعداد ۲۱/۲ در صد این امکانات را نامناسب دانسته اند. ۹۳ درصد از آن ها در مبدأ، از داشتن مسکن مناسب برخوردار نبوده اند. ۶۳/۹۵ درصد هم در مبدأ، شغل مناسبی نداشته اند. بیشترین درآمد مهاجران در مقصد ۹۰۰ هزار تومان و کم ترین ۵۰ هزار تومان بوده است. میانگین درآمدها ۳۰۴/۴، و درآمد ۳۰۰ هزار تومان دارای فراوانی بیشتری بوده است.

جدول شماره ۱ فراوانی پاسخ های داده شده به سؤالات ما در مورد رضایت مندی را نشان می دهد.

باشد. افراد متاهل با ۲۲۵ نفر ۸۷ درصد از کل پاسخگویان را تشکیل می دهند و بقیه مجردند. بیشترین فراوانی مدت اقامت در مقصد، اقامت تا ۱۰ سال (۴۶/۵ درصد)، و بعد از آن بین ۱۰ تا ۲۰ سال (۳۲/۵ درصد) و سپس بین ۲۰ تا ۳۰ سال (۱۰ درصد) می باشد. کمترین مدت اقامت ۱ سال و بیشترین مدت اقامت ۵۰ سال بوده است. از نظر سواد بیشترین فراوانی در تحصیلات دیپلم است (۳۸/۴ درصد). بعد از آن کارشناسی با ۲۳/۱ درصد بیشترین فراوانی را دارد. تعداد بیسواد در بین مهاجرین ۹ نفر یعنی ۳/۵ درصد می باشد. بر اساس آمار جمع آوری شده بیشترین فراوانی مهاجرین از نظر فاصله مربوط به فاصله های نزدیک با مقصد (نورآباد) است. تعداد ۱۳۳ نفر از پاسخگویان، یعنی ۵۱/۴ درصد مسافتشان با مبدأ، کمتر از ۵۰ کیلومتر است، فراوانی ها با افزایش فاصله کمتر می شود. میانگین فاصله ۷۷ کیلومتر و حداقل فاصله مهاجرت حدود ۱ کیلومتر و حداکثر حدود ۹۰۰ کیلومتر است. میانه ۲۱ و مد ۲۰ کیلومتر می باشد. به طور متوسط ۵/۲ از خانوار های مهاجر دارای اقوام ساکن در شهر بوده اند. در این جا از نظر داشتن تعداد اقوام ساکن در شهر حداقل ۲ و حداکثر ۱۰ می باشد. در مورد عوامل اجتماعی-اقتصادی، برای سنجش رفتار مردم شهر مقصد نسبت به مهاجرین، سه گویه مردم نورآباد خوب و صادق هستند، در رفتارشان تبعیض نیست و با من رفتار خوبی دارند، در قالب سه سؤال به کار رفته است. اکثر پاسخگویان جواب های کم و بیش مشابهی به این پرسش داده اند، اما بطور کلی و با توجه به میانگین

## جدول شماره ۱- توزیع فراوانی درصد پاسخگویان بر حسب رضایتمندی از مهاجرت

نام گویه	کاملاً موافق	موافق	نسبتاً موافق	نسبتاً مخالف	کاملاً مخالف	جمع کل
به نظرم دوستان و اقوامم بهتر است به این جا مهاجرت کنند	۱۰/۹	۳۸/۸	۳۶/۴	۱۰	۳/۹	۱۰۰
مایلم تا مدت طولانی در این جا بمانم	۱۸/۶	۳۷/۲	۲۸/۳	۸/۵	۷/۴	۱۰۰
فعلاً در زندگی احساس راحتی و رضایت می‌کنم	۱۵/۹	۴۰/۱	۲۷	۹	۷/۶	۹۹/۴
اگر زمان قبل از مهاجرت بود، دوباره مهاجرت می‌کردم	۲۰/۲	۴۲/۱	۲۵	۷/۶	۵	۹۹/۹
از مهاجرت به این شهر رضایت کامل دارم.	۹/۳	۳۹/۹	۴۳	۳/۹	۳	۹۹/۱
از این که به این جا مهاجرت کردم، پشیمانم	۴	۵	۳۵	۴۴/۴	۱۱/۶	۱۰۰
به فکر بازگشت به منطقه خودمان هستم	۲/۷	۹	۲۵	۴۵	۱۸	۹۹/۷
به فکر مهاجرت کردن به شهر دیگری هستم	۱۳	۲۵	۲۲/۲	۲۴	۱۵	۹۹/۲
رفتار هم ولایتی‌ها یا هم محلی‌ها را مناسب تر از اهالی اینجا می‌دانم	۳	۱۵	۴۹/۲	۲۵/۸	۷	۱۰۰
من علاقه دارم به شهر یا روستای خودم بازگردم	۷/۴	۸/۵	۱۹	۲۹	۳۵	۹۸/۹
جمع کل	۱۰۵	۲۵۵	۳۱۰	۱۵۲	۱۱۳	

که رفتار هم ولایتی‌ها یا هم محلی‌ها نشان مناسب‌تر از اهالی مقصد مهاجرت است.

## آزمون فرضیه‌ها:

آزمون فرضیه‌ها با کمک T تست و F تست نشان می‌دهد که بین سن، وضعیت تأهل و وضعیت تحصیلات (فرضیه‌های یک، دو و پنج) رابطه معنی‌داری با رضایتمندی مهاجرین وجود ندارد. اما در مورد دیگر فرضیات رابطه‌ها به شرح زیر معنی‌دار بوده است:

**فرضیه سوم:** بین مدت اقامت در مقصد و رضایتمندی از مهاجرت طبق جدول شماره ۲ رابطه مثبت وجود دارد.

میزان رضایت از مهاجرت با توجه به میانگین ۱۴/۲ در میان پاسخگویان، پایین است و با توجه به واریانس ۶/۰۶ می‌توان چنین گفت که اکثر پاسخگویان در این مورد نظرات نسبتاً مشابهی دارند. در این خصوص از پنج سؤال مثبت و پنج سؤال منفی استفاده شده است. تمام فراوانی درصد پاسخگویان در جدول ۱، کمتر از ۵۰ درصد است. با این حال، بیشترین فراوانی مربوط به گویه "رفتار هم ولایتی‌ها یا هم محلی‌ها را مناسب‌تر از اهالی این جا می‌دانم" با ۴۹/۲ درصد فراوانی در مقوله نسبتاً موافق بوده است. کم‌ترین مقدار فراوانی درصد نیز مربوط به همین گویه با مقوله کاملاً موافق می‌باشد. به عبارت دیگر، تنها ۳ درصد از کل پاسخگویان معتقدند

جدول شماره ۲- آزمون رابطه بین مدت اقامت و رضایتمندی از مهاجرت

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	
۰/۰۳۵	۲/۸	۰/۱۰۵	۰/۰۹۸	۱۰/۴۲	۰/۰۱۹	۰/۰۲۲	۰/۱۰۵	مدت اقامت

F=21.5

فرضیه چهارم: بین فاصله مبدا و مقصد و رضایتمندی از مهاجرت طبق جدول شماره ۳ رابطه منفی وجود دارد.

جدول شماره ۳- آزمون رابطه بین فاصله مبدا و مقصد و رضایتمندی از مهاجرت

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	
۰/۰۰۲	-۴/۱	-۰/۱۵	-۰/۱۱۱	۲/۴۳	۰/۰۳	۰/۰۲۸	۰/۱۵	فاصله مبدا و مقصد

F=23.5

فرضیه ششم: بین داشتن اقوام در مقصد و رضایتمندی از مهاجرت طبق جدول شماره ۴ رابطه مثبت وجود دارد.

جدول شماره ۴- آزمون رابطه بین داشتن اقوام در مقصد و رضایتمندی از مهاجرت

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	
۰/۰۰۰	۷/۸۵	۰/۴۴۵	۰/۶۱۸	۲/۷۹	۰/۱۹۶	۰/۱۹۸	۰/۴۴۵	داشتن اقوام در مقصد

F=61.6

فرضیه هفتم: طبق جدول شماره ۵ بین رفتار مردم شهر مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه مثبت وجود دارد.

جدول شماره ۵- آزمون رابطه بین رفتار مردم شهر مقصد و رضایتمندی از مهاجرت

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	
۰/۰۰۱	۶/۲	۰/۴۱۲	۰/۵۱۵	۲/۴	۰/۱۲	۰/۱۰۵	۰/۴۱۲	رفتار مردم شهر

F=57

فرضیه هشتم: بین امکانات بهداشتی مقصد و رضایتمندی از مهاجرت طبق جدول شماره ۶ رابطه مثبت وجود دارد.

**جدول شماره ۶- آزمون رابطه بین امکانات بهداشتی مقصد و رضایتمندی از مهاجرت**

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	امکانات بهداشتی مقصد
۰/۰۰۰	۷/۰۴	۰/۵	۰/۶۵	۲/۱۳	۰/۲۱۳	۰/۲	۰/۵	

F=97

فرضیه نهم: طبق جدول شماره ۷ بین امکانات آموزشی مقصد و رضایتمندی از مهاجرت رابطه مثبت وجود دارد.

**جدول شماره ۷- تحلیل واریانس رضایتمندی از مهاجرت و امکانات آموزشی مقصد**

سطح	مقدار F	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	امکانات آموزشی مقصد
۰/۰۰۰	۱۰/۶۱۶	۱/۴۱	۱۲/۵	۸	خیلی زیاد
		۱/۸۳	۱۲/۷	۲۵	نسبتاً زیاد
		۱/۹۸	۱۳/۸۱	۱۳۸	متوسط
		۲/۶۳	۱۴/۱۸	۵۴	کم
		۳/۴۷	۱۶/۰۳	۳۰	خیلی کم

فرضیه دهم: بین نداشتن مسکن مناسب در مبدا و رضایتمندی از مهاجرت بر اساس جدول شماره ۸ رابطه مثبت کمی وجود دارد.

**جدول شماره ۸- آزمون تفاوت میانگین رضایتمندی از مهاجرت بر حسب نداشتن مسکن مناسب در مبدا**

سطح معنا داری	مقدار T	df	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	داشتن مسکن مناسب در مبدا
۰/۰۰۳	۰/۴۴	۲۵۶	۳/۶۹	۱۴/۴۴	۱۸	بلی
			۲/۳۵	۱۴/۱۷	۲۴۰	خیر

فرضیه یازدهم: جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که بین نداشتن شغل مناسب در مبدا و رضایتمندی از مهاجرت رابطه مثبت وجود دارد.

**جدول شماره ۹- آزمون تفاوت میانگین رضایتمندی از مهاجرت بر حسب نداشتن شغل مناسب در مبدا**

سطح معنا داری	مقدار T	df	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	داشتن شغل مناسب در مبدا
۰/۰۴۶	۲/۰۴	۲۵۶	۲/۵۴	۱۴/۶۱	۹۳	بلی
			۲/۳۹	۱۳/۹۶	۱۶۵	خیر

**فرضیه دوازدهم:** بین درآمد و رضایتمندی از مهاجرت طبق جدول شماره ۱۰ رابطه مثبت وجود دارد.

**جدول شماره ۱۰- آزمون رابطه بین درآمد و رضایتمندی از مهاجرت**

سطح معنا داری	t	ضریب beta	B	انحراف استاندارد	adj.R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup>	R	
۰/۰۴	۲/۵	۰/۱۰۲	۰/۰۹۶	۱۰/۵	۰/۰۱۶	۰/۰۲	۰/۱۰۲	درآمد

F=20.7

داشته‌اند. این پنج متغیر تک به تک وارد معادله شدند و در صد آثار خود را نشان دادند. جمعاً این عوامل ۵۹ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کردند. این مطلب در جدول شماره ۱۱ نشان داده شده است.

### رگرسیون چند متغیره

برای این که بدانیم از بین عوامل با تأثیر مثبت کدام یک و تا چه اندازه، بر رضایتمندی از مهاجرت تأثیر دارند از تحلیل رگرسیونی استفاده کرده ایم. در این نوع از تحلیل معلوم شد که، ۵ متغیر بر متغیر وابسته، تأثیر

**جدول شماره ۱۱- عناصر متغیرهای مستقل درون معادله برای پیش بینی رضایتمندی از مهاجرت**

R <sup>2</sup>	Sig	t	beta	B	متغیر	مراحل
۰/۳۳	۰/۰۰۰	۶/۴۲	۰/۴۱۵	۱/۲۷	داشتن اقوام در مقصد	۱
۰/۳۹	۰/۰۰۰	۴/۹۹	۰/۳۹۸	۱/۰۶	امکانات آموزشی مقصد	۲
۰/۴۷	۰/۰۰۰	۳/۹۷	۰/۲۰۷	۰/۸۷	امکانات بهداشتی مقصد	۳
۰/۵۴	۰/۰۰۷	۲/۶	۰/۱۱۵	۰/۹۸	درآمد	۴
۰/۶۲	۰/۰۰۸	۲/۴۲	-۰/۳۳	۰/۶۴	رفتار مردم شهر مقصد	۵

### تحلیل مسیر

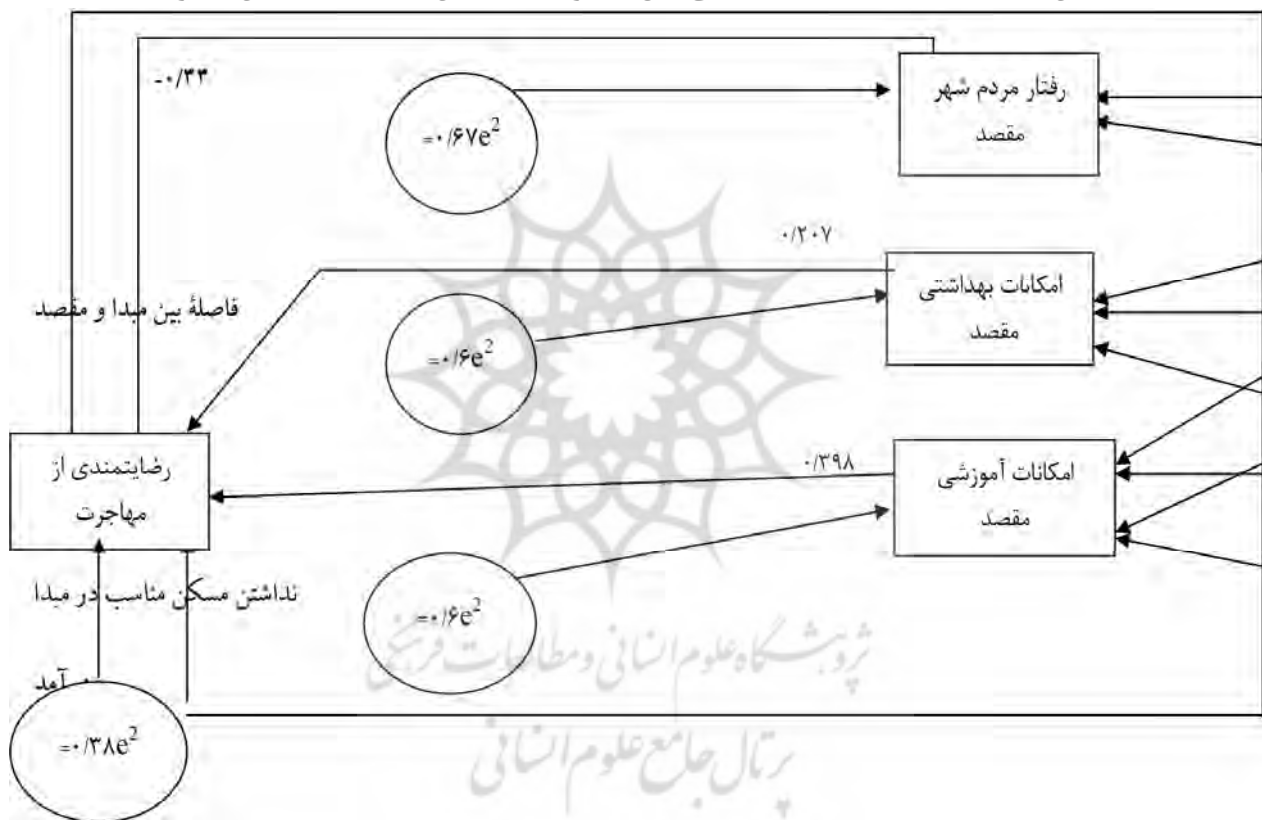
همان گونه که در شکل ۱، آزمون تحلیل مسیر مشاهده می شود، شش متغیر: داشتن اقوام در مقصد، تحصیلات، فاصله بین مبدا و مقصد، نداشتن شغل مناسب در مبدا، نداشتن مسکن مناسب در مبدا و درآمد به عنوان متغیرهای مستقل محسوب شده اند. سه متغیر رفتار مردم شهر مقصد، امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی

مقصد، متغیرهایی هستند که به عنوان واسطه از برای برخی متغیرهای دیگر عمل کردند. در نهایت همان طور که مشاهده می شود، همه این متغیرها توانسته اند، رضایتمندی از مهاجرت را ۶۲ درصد تبیین کنند. از میان متغیرهای فوق، داشتن اقوام در مقصد هم به طور مستقیم و هم بطور غیر مستقیم (از طریق متغیر رفتار مردم شهر مقصد) بر رضایتمندی از مهاجرت تأثیر داشته است. تأثیر

نداشتن شغل مناسب در مبدا نیز از طریق دو متغیر: امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی مقصد بر رضایتمندی مهاجرت تاثیر داشته است. متغیر درآمد نیز تنها بطور مستقیم بر متغیر وابسته تاثیر گذاشته است.

تحصیلات بر رضایتمندی از مهاجرت بطور غیر مستقیم و از طریق سه متغیر: رفتار مردم شهر مقصد، امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی مقصد است. متغیر فاصله بین مبدا و مقصد نیز بطور غیر مستقیم از طریق متغیرهای امکانات بهداشتی مقصد و امکانات آموزشی مقصد بر رضایتمندی از مهاجرت تاثیر داشته است. متغیر

شکل ۱- مدل ساختاری روابط علی بین متغیرهای مستقل و وابسته (تحلیل مسیر)



داشته است. متغیر نداشتن شغل مناسب در مبدا بر متغیر امکانات بهداشتی مقصد نیز تاثیر منفی داشته است. با توجه به آزمون تحلیل مسیر مشاهده می شود که متغیرهایی که بطور مستقیم بر متغیر وابسته، یعنی رضایتمندی از مهاجرت تاثیر داشته اند، عبارت بودند از:

تاثیر تحصیلات، بر متغیر امکانات آموزشی مقصد بصورت منفی است. این تاثیر منفی در تاثیر گذاری متغیر نداشتن شغل مناسب در مبدا بر متغیر امکانات آموزشی مقصد نیز مشاهده می شود. همچنین نداشتن مسکن مناسب در مبدا تاثیر منفی بر امکانات آموزشی مقصد



برخوردار نباشد، خواهان استفاده کردن از همان امکانات و شغل و درآمد جامعه مقصد است - هر چند که این امکانات و الویت ها در سطح محدودی باشد و انتظارش را بر آورده نکند. در نمونه مورد بررسی ما رضایت مهاجرین از امکانات بهداشتی مقصد در حد پائین و رضایت آنان از امکانات آموزشی در حد متوسط است. اما در مورد مسکن و شغل از وضعیت بهتری نسبت به مبدأ برخوردار هستند. در مجموع میزان رضایت آنان در حد پائینی قرار دارد.

در این تحقیق، متغیرهای عمدتاً زمینه ای رابطه ای با رضایتمندی از مهاجرت نداشتند. یعنی متغیرهای سن، وضعیت تاهل و میزان تحصیلات ارتباط با متغیر وابسته نداشتند. اما فرضیه های ما در مورد دیگر متغیرها رابطه معنی داری را نشان دادند.

ثابت شدن فرضیه های مذکور، نشان از تایید نظریه های منتخب این تحقیق، یعنی نظریه های روانشتین و لی، در بخش مربوط به نظریه های مهاجرت و نظریه های هومنز و پورتر در بخش مربوط به رضایتمندی دارند. بدین سان می توان با روانشتین هم عقیده بود که مهاجران از مناطقی که در آن فرصت های عینی (عمدتاً مالی) کمتری وجود دارد، به مناطقی که فرصت های فوق بیشتر هستند، مهاجرت می کنند. در این تحقیق ثابت شد که عواملی چون امکانات بهداشتی مقصد، امکانات آموزشی مقصد، نداشتن مسکن مناسب در مبدأ، نداشتن شغل مناسب در مبدأ و داشتن درآمد بیشتر در مقصد تأثیر مثبت بر رضایتمندی از مهاجرت دارند.

داشتن اقوام در مقصد، امکانات آموزشی مقصد، امکانات بهداشتی مقصد، درآمد و رفتار مردم شهر مقصد. در این میان متغیر رفتار مردم شهر مقصد، تأثیر منفی بر متغیر وابسته داشته است. با این وجود، متغیر داشتن اقوام در مقصد، بیشترین تأثیر را بطور مستقیم بر متغیر وابسته تحقیق داشته است.

## بحث و نتیجه

همان طور که در چارچوب نظری ذکر گردید، مهاجران به واسطه فرصت های گوناگونی که در بازار کار بدست می آورند، شغلی را انتخاب می کنند که دستاوردهای مورد انتظار آن ها را از مهاجرت به حداکثر برساند. دستاوردهای مورد انتظار از طریق: الف) تفاوت درآمد واقعی فرصت های شغلی و روستایی ب) احتمال بدست آوردن شغل بهتری برای یک مهاجر جدید، اندازه گیری می شود. طبق نظر پورتر در مقابل عملی (مهاجرت) که انجام می شود، انتظار پاداش و پیامدی از آن عمل می رود. بدین دلیل مهاجرانی که معتقدند از امکانات بهداشتی و شغلی و درآمد بالاتری در مقصد برخوردارند، دارای رضایتمندی بالاتری از مهاجرت خویش می باشند. همچنین، هومنز بر این عقیده است که اگر کنش شخص فراتر از حد انتظار و متناسب با پاداش مورد انتظارش باشد، احتمال بروز رفتار تایید کننده، افزایش می یابد. بر این روال اگر شخص مهاجر در جامعه مبدأش از امکانات بهداشتی و کسب شغل و درآمد کافی نسبت به جامعه مقصد که بدان مهاجرت کرده است،

بر حد انتظار، یعنی بر آورده نشدن حد انتظار آنان، می‌توان به یک عامل اساسی و کلیدی دیگر نیز اشاره کرد و آن امکان دسترسی به امکانات اقتصادی، خدماتی و رفاهی بیشتر از مبدأ است. به هر صورت بالا تر بودن امکانات مسکن و شغل در مقصد خود می‌تواند جاذبه کافی در جذب مهاجران باشد.

به هر صورت برای بالا بردن میزان رضایتمندی مهاجرین، بالا بردن امکانات بهداشتی، از ضرورت بالائی برخوردار است. متولیان امر می‌توانند در حومه شهر نورآباد اقدام برای تاسیس درمانگاه و مراکز بهداشتی نمایند. علی‌رغم چنین ضرورتی، وجود تنها یک بیمارستان در کل شهرستان نورآباد ممسنی و حومه مانع از خدمت‌رسانی به موقع و مناسب به مردم شهرستان خصوصاً مهاجران شده که به امید خدمات بهداشتی بهتر به این مکان آمده‌اند. ارتقاء سطح مراکز آموزشی نیز از جمله اقداماتی است که می‌باید صورت پذیرد. مراکز آموزشی غیر از نقش افزایش سطح سواد، از ویژگی ارتقاء سطح فرهنگ اجتماعی دانش‌آموزان نیز برخوردارند. ارتقاء سطح فرهنگ شهری و شهرنشینی در بین مهاجرین نقش اساسی در افزایش میزان قدرت انطباق آنان با محیط شهری را فراهم می‌کند و نتیجه مستقیم آن افزایش میزان رضایتمندی آنان از زندگی در شهر خواهد بود.

رسیدگی به امور رفاهی، اقتصادی، آموزشی و بهداشتی مناطق مهاجرپرست نزدیک شهر نورآباد، نیز شتاب و حجم مهاجرت‌ها را کاهش خواهد داد و

اگر مهاجرت، بخصوص از مناطق روستایی به شهری، بی‌رویه صورت گیرد، موجب افت اقتصاد در بخش کشاورزی می‌شود؛ اما فوایدی برای مهاجران در بر دارد. مثلاً، در این تحقیق، مهاجران از کمبود امکانات بهداشتی در مقصد، گلایه داشتند و امکانات آموزشی مقصد را نیز "خوب" ارزیابی نکرده بودند و در نهایت میزان رضایت آن‌ها از مهاجرت کم بود. با این حال، این سوال به وجود می‌آید که چرا با وجود این که «مهاجران رضایت کمی از مهاجرت خود دارند، باز حاضر به ترک مقصد نیستند» و به سکونت خود در شهر ادامه می‌دهند. برای پاسخ به این سوال باید به نظریه‌های هومنز و پورتر اشاره کرد و چنین نتیجه گرفت، که مهاجران، با وجود عدم رضایت خود از امکانات آموزشی و بهداشتی در مقصد، باز حاضرند شرایط جامعه مقصد را تحمل کنند، زیرا این امکانات حد انتظارشان را تأمین نمی‌کند، والا در مقصد امکاناتی و به قول هومنز «پاداش‌هایی» وجود دارند که در جامعه مبدأ، از آن برخوردار نبوده‌اند. بنابراین و بطور کلی، یک مهاجر، ترجیح می‌دهد با نارضایتی به صورت مهاجر باقی‌ماند، زیرا جامعه مقصد به او امکانات بهداشتی، آموزشی، خدماتی و رفاهی می‌دهد که در جامعه مبدأ از آنان برخوردار نبوده است.

بطور کلی، با توجه به این که اکثر مهاجران امکانات آموزشی جامعه مقصد را متوسط و امکانات بهداشتی آن را نسبتاً ضعیف دانسته‌اند و از نظر درآمد اکثراً درآمد متوسطی داشتند، اما تمایلی به بازگشت و یا مهاجرت به هیچ منطقه دیگری از خود نشان نمی‌دهند. در اینجا علاوه

۸. توسلی، غلامعباس (۱۳۸۱). *نظریه های جامعه شناسی*، تهران: سمت.

۹. حسینی، حسین (۱۳۸۱)، «اثر مهاجرت بر ساختار اجتماعی و فرهنگی شهر رشت با تأکید بر علل و رضایت مندی مهاجرین» پایان نامه کارشناسی ارشد، اصفهان: دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

۱۰. ریتزر، جرج (۱۳۸۱). *نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.

۱۱. زنجانی، حبیب الله (۱۳۸۰). *مهاجرت*، تهران: انتشارات سمت.

۱۲. سالنامه آماری استان فارس (۱۳۸۵)، شیراز: سازمان مدیریت و برنامه ریزی.

۱۳. سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۷۶)، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵، نتایج تفصیلی استان خوزستان، شهرستان اهواز، تهران: مرکز آمار ایران.

۱۴. سلیمانی درچه، براتعلی (۱۳۷۳). «بررسی رضایتمندی از زندگی بعد از مهاجرت در میان گروهی از مهاجرین ساکن خمینی شهر». *پایان نامه کارشناسی ارشد*، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم انسانی.

۱۵. شیخی، محمد تقی (۱۳۷۱). *تحلیل و کاربرد جمعیت شناسی*، تهران: انتشارات اشراقی.

۱۶. عظیمی، رضا (۱۳۳۶). «بررسی وضع روستای شهرباب (توابع اردستان) در پانزده سال گذشته». پایان

امکانات برای رسیدگی به آنان که از فاصله های دورتر و با امکانات کمتر می آید را افزایش خواهد داد.

## منابع

۱. استالکر، پیتر (۱۳۸۰). *کار در غربت (مهاجرت)*، ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: موسسه کار و تامین اجتماعی.

۲. اکبری، نظام (۱۳۷۹). «بررسی عوامل موثر بر فرآیند سازگاری مهاجرین بین المللی، نمونه مورد مطالعه: ایرانیان مقیم امارات عربی متحده». *پایان نامه کارشناسی ارشد*، شیراز: دانشگاه شیراز، بخش برنامه ریزی و جامعه شناسی.

۳. الوانی، مهدی (۱۳۷۱). *مدیریت عمومی*، تهران: نشر نی.

۴. اوبرای، آمارجیت (۱۳۷۰). *مهاجرت، شهرنشینی و توسعه*، ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: موسسه کار و تامین اجتماعی.

۵. پورتر، لیمن دبلیو و ریچارد. ام سیترز (۱۳۷۲)، *انگیزش و رفتار در کار*، ترجمه سید امین الله علوی، جلد اول، ناشر: مرکز آموزش مدیریت دولتی.

۶. پیتیه، ژان (۱۳۶۹). *مهاجرت روستاییان*، ترجمه محمد مومنی کاشی، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

۷. تودارو، مایکل (۱۳۶۷). *مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه*، ترجمه مصطفی سرمدی و پروین رئیسی فرد، تهران: انتشارات دفتر بین المللی کار.

Irish immigrants." *Western of Nursing Research*, vol. 22. No. 2. p 21

24- Dezal, Vandana (1997). "Migration and labor characteristics of slum dwellers in Bomby." *Sociological Abstracts*, Vol 1-2. No 45.

25- Dissart, J and, Stevence Deller (2000). "Quality of life in the planning literature." *Planning Literature*, Vol. 15. No.1. p27

26- Erman, T (1997). "Spuater housing versus apartment housing" *.Sociological Abstracts*. Vol.3.No.45.P:2517.

27- Lu, Max (1999). "Determinantes of residentil satisfaction jrowth" *Change*. Vol 30, No.2, pp 14-25.

28- Markovizky, Gila& Samid, Yuval(2008). "The Process of Immigrant Adjustment: The Role of Time in Determining Psychological Adjustment." *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2008; 39; 782.

29- Potter, James & Cantarero, Rodrigo (2006). "How Does Increasing Population and Diversity Affect Resident Satisfaction? A Small Community Case Study": *Environment and Behavior* 2006; 38; 605

30- Sam, David (1998). "Predicting life satisfaction among adolescents from immigration fality in Norway." *Ethnicity and Healt*, Vol. 3. No. 1-2. p14.

31- Shahiddul Haque, Md. (2005). "Migration Trends and Patterns in South Asia and Management Approaches and Initiatives" *Asia-Pacific Population Journal*, Vol. 20, No. 3, Dec. 2005, pp. 39-60.

نامه کارشناسی، تهران: دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی.

۱۷. قاسمی، یارمحمد (۱۳۷۲). «بررسی انگیزه های مهاجرت روستاییان و عشایر به شهر ایلام». *پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی*.

۱۸. گنجیان، مهدی (۱۳۷۱). «بررسی علل مهاجرت از مناطق روستایی استان تهران». *پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی*.

۱۹. محسنی تیریزی، علی رضا، ماندانا عدل (۱۳۸۶). "بررسی عوامل روان شناختی اجتماعی مؤثر بر تمایل اعضاء هیئت علمی دانشگاه های شهر تهران به مهاجرت به خارج". *نامه انجمن جمعیت شناسی ایران، سال دوم، شماره ۴ زمستان ۱۳۸۶، صص ۷۰-۹۸*.

۲۰. مهجوریان، (۱۳۸۱). "بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی مؤثر بر رضایتمندی مهاجرین در نقاط حاشیه نشین فلاورجان". *پایان نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز، بخش جامعه شناسی و برنامه ریزی اجتماعی*.

۲۱. نقدی، اسدالله، صادقی، رسول (۱۳۸۶). *سنجش رضایت مندی حاشیه نشینان (مطالعه موردی: شهر همدان)*. فصلنامه دانشگاه آزاد شوشتر. سال دوم، شماره سوم، بهار ۱۳۸۶، صص ۱۵۱-۱۷۲.

۲۲. یزدانی، نسرین (۱۳۶۵). «علل مهاجرت از روستا به شهر و امکان بازگشت به روستا». *پایان نامه کارشناسی*

ارشد، تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.

23- Chiristopher, Rimerly (2000). "Determinants of psychological well-being in